

SZEMLE

Fiatalkorú bűnözés és vallásosság. Vizsgálatok a bűnöző fiatalok vallásosságáról és a preventív vallási nevelés kilátásai

A könyv aktuális témát tárgyal: a fiatalkorú bűnözés okainak és megelőzésének lehetőségeit vizsgálja. Egy nálunk szokatlan pedagógiai-pszichológiai módszert javasol a megelőzésre és a visszaesés elkerülésére: a vallási nevelést. Nagy kár, hogy a tárgyban német nyelvterületen született alapkönyvek – melyekre a szerző bőven hivatkozik – helyett az aacheni műszaki főiskola pedagógiai fakultásán készített (igaz, a főiskola által kiütetett) egyetemi doktori értekezéssel találkozhat az érdeklődő olvasó magyar könyvtárban. A figyelemre véleményem szerint tehát a mű nem elsősorban színvonalra miatt tarthat igényt, sokkal inkább a témája, s a téma kezelésének szempontjai miatt.

A könyv első nagyobb fejezete a hivatalos statisztikák alapján mutatja be a fiatalkorú bűnözők megoszlását életkoruk, nemük, családi hátterük, iskolázottságuk, valamint a bűncselekmény jellege szerint. Az összkép ismerős a magyar viszonyokból. A fiatalkorú bűnözők rendszerint hiányosan iskoláztak, jelentős hányaduk valamilyen gyógypedagógiai intézményben iskolázódott, szakképzetlenek, családjukra a brutális apa és a túlvédő anya vagy az ún. *broken home* jellemző, nagyon gyakori a család nélküli, intézetben felnőtt fiatal. Az egyik jelentős szocializációs elméletre támaszkodva a szerző a szocializációs deficittel magyarázza a fiatalkorúak kriminalitását.

Szocializációs deficit sújthatja a családban és az intézetben nevelkedő gyermekeket és serdülőket egyaránt. Ez a deficit létrejöhet a széthullott család, az érzelmi elhanyagolás, a büntetés, a túlvédő nevelés, a túl magas követelmények állítása és a szükséges feltételek megteremtésének hiánya miatti anómia, az intézeti nevelés következtében kialakuló depriváció folytán egyaránt. Mindehhez járul a fiatalkorú bűnelkövetőknél az iskolai vagy munkahelyi kudarcok sora.

A könyv második fejezete a vallást és a vallási nevelést értelmezi a szocializáció szempontjából. A vallásosság és a vallási nevelés célja szempontjából részletesen taglalja az irányultság jellegét (félelem- vagy beteljesülés-motivált; önmagára vonatkozó és vágyak által vezérelt vagy odaadás és belátás által meghatározott; helyzethez kötött vagy helyzettől független stb.), élményszerűségét. Végül kifejti a pozitív vallásosságnak azokat a dimenzióit, amelyekre nézete szerint építeni lehet a reszocializálásban. Ezek a következők: a vallásosság mint a belső tapasztalás képessége, mint alapvető bizalom, mint pozitív beállítottság az élet iránt és mint proszociális érzékenység.

A harmadik fejezet a szerző önálló empirikus vizsgálódásának eredményeit tartalmazza. Mindössze 52 elítélt fiatalkorúval töltött ki zárt kérdésekből álló kérdőívet, és a válaszok százalékos megoszlásának eredményei alapján von le a fiatalkorú bűnelkövetők szocializációjáról, családjuk és maguk vallásosságáról általános következtetéseket. Nemcsak a minta kicsiny elemszáma, hanem a kérdések felszínessége is okozza, hogy megállapításai nagyon

kevésbé meggyőzőek. Mondhatni minden egyes megoszlásból – hasonló szakszerűtlenességgel – éppen az ellenkező következtetést is le lehet vonni. Hogyha nem kérdőívvvel dolgozik a szerző, hanem akár félelmyi mélyinterjút elemez, gondolatébresztő képet kaphattunk volna arról, hogyan élik át ezek az iskolázatlan, premre szorult, gyakran kétségbeesett fiatalok az Istenhez, az egyházhoz, Jézus Krisztushoz való viszonyukat, miért imádkoznak és mit imádkoznak, miben jelent-jelenthet támaszt számukra az istenhit vagy a valóság. Így azonban ugyanezekre a kérdésekre felszínes és sematikus válaszokat kapunk. Jószerével annyit tudunk meg, hogy nem összetettebbek, árnyaltabbak érzelmeik, gondolataik e téren sem, mint amilyen várható volt műveltségük és életútjuk alapján.

Ami végül is a könyvet érdekessé teszi, az a vallási nevelés lehetséges funkciójának kijelölése és módszereinek vázolása. Az ún. "címzett-orientált lelkipásztorság" leírását tartalmazza a harmadik fejezet. A recenzensnek úgy tűnik, a vallási nevelés egyfajta csoportos vagy egyéni pszichoterápia szerepét töltheti be a szocializációs deficitiek korrigálásával. Növeli a bizalmat, az önérték tudatát, felkelti az együttérzést, megtanítja a fiatalokat önmagukra és társaikra figyelni, elmélyedni, érzékennyé tesz elvont értékekre. Sajnos nincsen arra vonatkozó adat a könyvben, milyen sikert és kudarcot hoztak eddig a hasonló próbálkozások. Inkább elméleti szinten, a megfelelő módszerekkel és megfelelő lelkipásztorokkal szembeni követelmények leírásából kapunk képet arról, hogyan kellene működnie ennek a pedagógiának. Az itt megfogalmazott célokkal csak egyetérteni lehet, ahogyan azzal is, vállaljanak az egyházak nagyobb szerepet a prevencióban, a családgondozásban, az intézetben nevelkedő gyermekek szocializációjában.

A könyv egy sorozat első köteteként jelent meg (*Forum zur Pädagogik und Didaktik der Religion*). Azt hiszem, amennyire szerencsés, hogy ez a tematika helyet kap a magyar pedagógiai ismeretekben és gondolkodásban, annyira kétes, hogy éppen e sorozat darabjaiért fizeti meg bárki a borsos árat (1735 Ft). Egyelő-

re inkább az alpművekkel kellene megismerkednie a magyar érdeklődőnek.

(Hans-Jürgen Koervers: *Jugendkriminalität und Religiosität. Untersuchungen zur Religiosität delinquenten Jugendlicher und Perspektiven einer präventiven religiösen Erziehung*. Weinheim, Deutscher Studien Verlag, 1988. 279 p.)

Forray R. Katalin

Független iskolák, független gondolkodók

Ismét egy könyv a magániskolákról. A San Francisco-ban idén megjelent 400 oldalas munka – ízléstelen lila borítója mellett – elsősorban szellemi izgalmakat ígérő szerzőgárdájával vonzza magára figyelmünket.

A kötet témája sokat ígérő, hiszen az Egyesült Államok állami-önkormányzati oktatásügyének válságával párhuzamosan egyre nő az érdeklődés a korábban csak megtúrt magániskolák iránt. Amíg a múlt századi demokratikus-egyenlőségelvű politikák egységes állami-önkormányzati oktatási rendszer kiépítésére törekedtek, az "elitista" és "hazafiatlan" magániskolák gyakran válhattak egy-egy "erkölcsi keresztshadjárat" célpontjává. Az igazi változást a 80-as évtized általános válságérzetét megfogalmazó reagani politika hozta meg: a politikusok hirtelen fordulattal a konzervatív éthoszú, minőségelvű magániskolákat állították példaképpül az állami-önkormányzati iskolák elé. Tehették ezt azért is, mert időközben az állami-önkormányzati iskolarendszer legválságosabb pontjain megindult megújulási kísérletek nyomán az iskolák fokozatosan magán-jellegűvé "színeződnek át". Például a kelet-harlemi önkormányzati iskolaügy összeomlása után olyan, a korábnál függetlenebb intézmények (*magnet school*) alakultak, amelyek versenyképes és egyedi képzési profil kialakításával, valamint konzervatív, teljesítményelvű éthosszal próbálják megújítani a helyi oktatást. A nagyvárosi iskolák függetlenedése (igazgatói és szülői ellenőrzés alá helyeződése) az állami-önkormányzati és a magániskoláztatás kö-